

BLICHERNOTER indeholder:

Årsberetning 2022

Peter Skautrup: *Jysk Sinnelaw*

”Præsten i Vejlbj” – lidt om musikken i filmen (1931) Søren Hve-nekilde

Steen Steensen Blicher på rejse i Thy museumsleder Jytte Nielsen
Jørn Martin Steenhold, *Konventet*
Foredragsholdere**Regnskab 2022**

Indtægter 64.181,69

Udgifter 67.942,76

Driftsoverskud -3.761,07

Financiering -2.559,58

Årets resultat -6.320,65

Kapitalkonto 1.1.2022 57.126,20

Passiver ialt 57.126,20

Adresser:Blicherregnsens Museum: 8720 5030
blicherregnsensmuseum.dk Se på nettet
E Bindstouw. Ring 23669286 el.
22677743. Se på nettet
Herningsholm: Se på nettet,
museummidtjylland.dk Tlf. 96261900
Malvinas Hus, Spentrup 1. maj - 31.
oktober: lørdag og søndag kl. 14-17
samt efterårsferien 14-17**Bestyrelsen for Blicher-Selskabet**Formand: Operasanger Erik Harbo
Næstformand: chefkonsulent Peder Porse
Sekretær og kasserer: James Lerche
Høje Gladsaxe 11, 2.tv. 2860 Søborg,
tlf. 25533266Lektor Dorrit Færk Møller
Museumsinspektør Marianne G. Hou-
gaard
Samlingschef Jesper Meyer Christen-
senProvst Per Vibskov Nielsen
Lektor Ivan Z. Sørensen
Pastor Mads Jacob Iversen
Suppleanter: Arkæolog Dorte Kaldal
Antal medl.: ca. 230 husstande
Medlemskab Husstand: 200 kr.
Udland og institutioner: 250 kr.
Danske bank reg. 1551 4090780
el. giro 409 0780
IBAN DK91 3000 0004 0907 80
Blicher-Selskabets adresse:
Havelodden 64, 4000 Roskilde,
tlf. 46373920/23205119
Selskabets mail: erik.harbo@mail.dk
Blichernoter udgives 3 gange årligt,
redigeret af Erik Harbo
ISSN 1602-2742
www.blicherselskabet.dk**Kommende arrangementer m.m.**

19. april kl. 19:00 Generalforsamling og forårsmøde

15.-17. september: Seminar på Skærum Mølle (se indkaldelse senere,
eller hjemmesiden. Reserver allerede nu datoerne.)

Okt/nov. Årsfest (Sted og dato - dato ikke bestemt)

Arrangementer på Blicherregnsens Museum, Thorning:

Børnenes Kulturdag Søndag 19. marts kl. 12.00-16.00

Militærnægter i Kompedal – fra harmoni til hærværk - foredrag
Torsdag 30.3 kl. 19.30

Påske på Blicherregnen 1. -10. april

Middelaldermarked 20- 21. maj - Kristi Himmelfart-weekenden

BLICHERNOTER

MEDDELELSER FRA BLICHER-SELSKABET

Marts 2023

www.blicherselskabet.dk

Kære medlemmer! Her ser I den nu forsvundne Skarreklit, som Blicher skrev om i *Vestlig Profil af den cimbriske Halvø*. En gouache udført af Rasmus Henrik Kruse. Læs artiklen som Jytte Nielsen har skrevet om Blichers rejser i Thy. Billederne er på Nationalmuseet. Læs årsberetningen og andre artikler skrevet af blandt andet vore medlemmer.

Det er nu meget vigtigt at alle, der endnu ikke har sendt os deres mail, gør det hurtigst muligt!

Så vil vi gerne indbyde til årets forårsmøde med generalforsamling. Her får vi også lejlighed til at høre Paul Hüttel, vores Blicherprismodtager, der desværre var syg ved årsfesten i oktober, læse Blicher. Endelig kan vi igen invitere til et seminar på Skærum Mølle. Det sidste som jeg som formand vil få lejlighed til at lede.

Erik Harbo

Årsberetning 2022

Vi skriver nu 2023 og i januar-noter, der kom en måned for sent, antydede jeg lidt om de vanskelige tilstande i Europa, og det er jo ikke blevet bedre. Alligevel håber vi, at I vore medlemmer holder ved med jeres medlemskab, og vi håber at I gerne vil opfordre andre til at melde sig ind. Vi må indrømme, at medlemstallet er faldet stille og jævnt i de senere år.

Det kan jo være fordi, at vi ikke gør det godt nok. Det kan også være coronan som har været hård ved mange af de litterære selskaber – ja ved foreningslivet i det hele taget. Det kan også være de kolossale portoudgifter, som vi er udsat for og huslejen på nogle af de steder, hvor vi ønsker at afholde vore arrangementer. Det gælder dog ikke Johannesgården, hvor man holder meget rimelige priser.

Det lykkede jo heldigvis i 2022 at afholde generalforsamlingen. Her følger referat af generalforsamling 20. april på Johannesgården, Blegdamsvej.

Som dirigent valgtes Peder Porse. Der var ingen bemærkninger til beretningen. Til gengæld har vores Blichernoter været fyldige, og vi har kun modtaget lovord om udgivelsen af Årets boggave som var kunstbogen Søren Kanne. Formanden opfordrede medlemmerne at skrive til Blichernoter, kommentarer eller artikler.

Regnskabet blev vedtaget. Der er en pæn kassebeholdning. Der var genvalg til bestyrelsen. Formanden ønskede gerne flere medlemmer og anmodede medlemmerne om at hjælpe med dette.

Vedtægtsændringen blev vedtaget. Vedtægterne er aftrykt på hjemmesi-

den. Formanden mindedes det afdøde bestyrelsesmedlem Marie Stoklund.

Formanden takkede bestyrelsen og Blichermuseerne for det gode samarbejde. Den tidligere formand for Blicheregnens Museumsforening Bente Sørensen blev udnævnt til æresmedlem. Bente har udført et kolossalt arbejde for denne forening i et godt samarbejde med Blicher-Selskabet, så derfor var det en stor glæde for os at udnævne Bente til æresmedlem af Selskabet. Den nye formand er Gregers Thomsen.

Aftenen sluttede med et broget program. Først fortalte museumsinspektør Marianne G. Hougaard om Digter-ruterne, her specielt Blicher og Thorning.

Dernæst talte lektor Dorrit Færk Møller om forslag til undervisning i Blicher anno 2022. Med udgangspunkt i Mette Moltesens og Dorrit Færk Møllers bog *Mesterfortællinger*, der udkom sidste år på Dansklærerforeningens Forlag, støttet med et stort beløb fra Blicher-Selskabet. Bogen er blevet en undervisningssucces.

Til sidst fandt Erik Harbo eks. i Blichers digte og noveller fra digterruten og Paul Hüttel læste med vanlig omhu disse eksempler op bl.a. *Oldsagn paa Alheden*. Hele Søren Kanne-visen blev afsunget.

Ved årsfesten den 8. oktober var Blicherpris-modtageren Paul Hüttel desværre syg, så prisen overræktes in absentia. - Pauls karriere blev omtalt af formanden og man afspillede en 50 år gammel optagelse af *Den politiske Kandestøber* fra Det Kongelige Teater, udgivet i anledning af 300 året for

møder, der blev afholdt derovre i skolestuen hos degnen i Lysgård, Mogens Andersen i bindestuen.

Men historien har altså en helt anden begyndelse og desuden også en helt anden slutning.

Vi ved jo alle fra den historie om bindestuen i Lysgård, at en af de gode mænd dernede fra Torp ved Underup under Borbjerg, ham der hed Anders Rasmussen, havde været med vores ryttersoldater, altså dragonerne, i Frankrig.

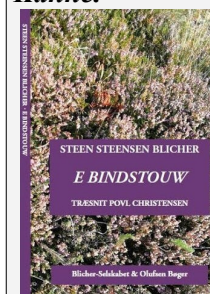
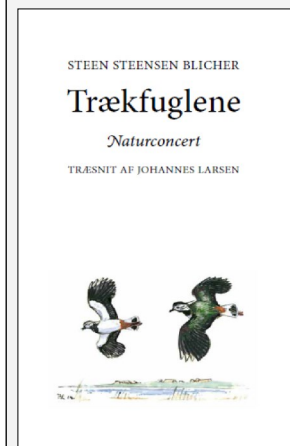
Han var dernede sammen med den gode hest, som blev kaldt Messingens, som var ham trofast og pålidelig under hele turen.”

Bogsalg

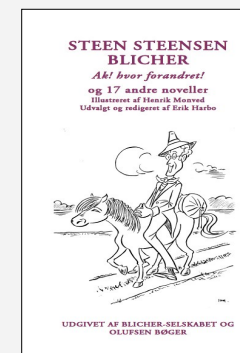
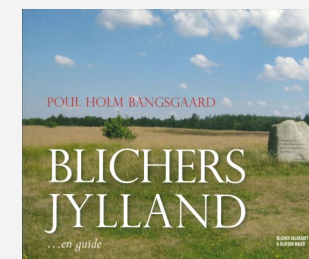
For at udbrede kendskabet til Blicher anbefaler vi vore medlemmer at købe Blicherbøger og give dem som gaver. Der ikke mange forlag der udgiver Blicher for øjeblikket.

Hvis man ynder at køre rundt i Jylland kan vi kun anbefale genoptrykket af *Blichers Jylland*. Den gode gave til venner og bekendte er novelleudgaven *Ak! Hvor forandret* og 17 andre noveller eller *Trækfuglene*. Desuden pragtudgaverne af *E Bindstouw* og *Søren Kanne*.

Bestil via
hjemmesiden:

www.blicherselskabet.dk
Eller ring 46373920

Jørn Martin Steenhold, Konventet 1-6

Jørn Martin Steenhold, (født 12. juli 1944 i Fredericia) er cand. phil. Desuden hvad Steenhold skriver om sig selv: Børnehavepædagog, fremtidsforsker og forfatter. Han har haft mange ansættelser inden for pædagogik m.m., og som forfatter har han skrevet en lang række bøger om disse emner og en serie han kalder *Konventet 1 - 6*, hvoraf de fire er udkommet.

Han har tilsendt selskabet, som han er medlem af, et par af disse, og selv om vi normalt ikke anmelder bøger, men helst fortæller om dem, så har *Konventet* den interesse for vores medlemmer at Steenhold tilsyneladende har en god forbindelse med de gamle afdøde forfattere, og det tillader ham så at 'referere' en række samtaler, han fører med disse, ikke mindst Blicher og Ewald.

Som en fru Wetterstrøm i *Badehotellet* har han god forbindelse til fortiden uden dog at bruge tarotkort. Han er god til at sætte vores fantasi gang.

Angående Blicher så får vi de udvidede historier om Cecil, Hosekræmmeren, Sildig opvågnens doktorskikkelse, Messingjens' ejers ulykkelige franske kone og mange andre. Aakjær og andre forfattere har også yndet at skrive skuespil m.m. om kendte personer med mere eller mindre held.

Apropos den sidste har Blicher aldrig angivet, at Messingjens' yndige medpassager skulle være fra Frankrig; han angiver, at hun kommer fra Aabenraa-kanten. Ellers havde regimentet heller ikke søgt tilbage til netop denne gård på tilbageturen. Historien om den ulykkelige franske kone er jo opstået gen-

nem årene pga. af udsagnene i forbindelse med Underup kirke og Anders' liv. Men det er ikke Blichers historie. Men læs selv Stenholds historie.

På nettet kan man læse mere om Stenholds mange udgivelser, så det vil jeg ikke 'referere' her. Men vi kan her gengive et enkelt af hans 'referater' i bog nr. 4.

Den fremmede kone

"Steen fortsatte:

Denne historie handler egentlig mest om en trofast hest, som havde fået navnet Messingjens.

Man kan også sige om dén Jens fra Mesing, at det faktisk er den eneste hest, som nogen sinde har opnået en ubetinget berømmelse i dansk litteraturhistorie.

Jeg var da slet ikke klar over, da jeg skrev den historie, at det kunne forekomme, at en hest kunne blive så berømt. Jeg brugte historien om hesten, da jeg senere skrev om de her strikke-

Dansk Teater af Udgiverselskabet Hergmann-Lindencrone. Her spillede Paul håndværkeren Antonius, det er ham med "Fat Mod Antonius" i forbindelse med hans frieri til kandestøberens datter Engelke, i sammenspil med Ebbe Rode, Paul Hagen og Karen Berg.

Det er ikke muligt her at nævne alle Pauls roller på teatret, på film og Tv men må vi blot minde om Herbert Schmidt i *Matador*, og den tørre men uhyre sympatiske Gyldengrød i *Julekalenderen*.

Vi ønsker tillykke med prisen. Paul indgår i rækken af skuespillere, der har modtaget Blicherprisen: Kai Holm, Ingeborg Brams og Martin Hansen.

Den 4. juli 2022 døde skuespiller **Erik Kühnau**. Han var en fremragende Blicheroplæser, æresmedlem i Blicher-Selskabet. 12. marts døde professor **Søren Baggesen** 84 år gammel. I 1968 skrev han sin sin store afhandling om Blicher *Den blicherske novelle* (udg. 1965, genudgivet 1999 begge gange ved Blicher-Selskabet). Baggesen fik meget stor betydning for Blicher-Selskabet og modtog Blicherprisen i 1986.

Årets regnskab:

Årsgaven

I forbindelse med udsendelsen af årets boggave modtog medlemmerne også som gave *Elverhøj* i en indspilning fra 1961 på Det Kongelige Teater

Også udgivet i anledning af 300-året. For et par år siden da vi kunne fejre selskabets 70-års beståen blev det besluttet, at jeg som formand skulle forsøge at samle selskabets historie, mens der endnu var en der kunne huske den. Jeg har ved tidligere lejligheder, da selskabet blev 40 år i 1991 og 50 og 60 i henholdsvis 2001 og i 2011 søgt at samle noget af historien. Men jeg begyndte forfra i de mange mapper med selskabets breve, og jeg kan da kun håbe, at medlemmerne synes, at det har været interessant. Mange er omtalt og nogle er måske også med på bogens mange billeder, men bogen er først og fremmest tiltænkt medlemmerne og andre litterære selskaber og biblioteker og arkiver. Selvfølgelig kan den købes, men vi forventer ikke noget stort salg.

Blicher-Selskabet gennem 70 år
1951-2021

-Hvad lavede de dog
i al den tid?

fortalt af Erik Harbo

Olufsen

Peter Skautrup: *Jysk Sinnelaw* Forord til bog

Dialect er,” siger en forfatter 1787, og en mand af faget advarer 1802 i sin pædagogiske håndbog lærerne mod at lade dialekten komme til orde – ”Det Sprog, Børn af Almuen, især paa Landet have lært hiemme er i Almindelighed saa urigtig og saa forskielligt fra det, der bør tales i Skolen at de hvert Oieblik maatte misforstaae Læren,

POESIEN kom sent til orde i danske folkemål. Så sent, at folket selv havde vanskelighed ved at nyde den ved egen hjælp, fordi det i skrift havde vænnet sig til en fremmed sprogform, nemlig det fællesdanske skriftsprog.

Men ivrigt forståeligt. Thi vore folkemål, de danske dialekter, havde fra 1800 højst kuriositetsinteresse. Kulturen, et ganske nyt ord omkring 1780, var forbeholdt en lille kreds, vel ikke stort over fem procent af Danmarks befolkning og væsentlig bosat i København, medens de 90-95 procent var uddannede bønder, for en stor del analfabeter. Den usselige bonde var en simpel mand, og derfor var hans sprog også simpelt. Det er en enestående undtagelse, når den flittige Ribehistoriker, Peder Terpager i begyndelsen af 1700tallet på dialekternes vegne spydigt taler om de uerfarne ”.. der ej veed, at andre kand tale ret oc i sit land forstandelig, omendskiønt de ej bruger deres ord og maader at tale med.” Oplysningstidens penne, glade over tidens fremskridt, var i al fald enige om dialekternes lave karakter som sprog. „Det er utrolig saa vanskabt, som den jyske

ren, om han ikke strax søgte at rette det.” Og videre: ”Man veed, hvilke forunderlige Udtryk Folk af Almuen ofte bruge for at tilkiendegive hverandre deres Tanker. Mangen Gang sige de noget ganske andet med deres Ord, end de vilde sige!”

Det skulde ikke hjælpe til, at bonden også selv troede derpå. I en sådan tid og med et sådant syn kunde høj eller alvorlig poesi ikke gro frem. I litteraturen kunde bonden eller bondens mål derfor højst tildeles klovnens eller tåbens rolle, – som vi kender det fra replikker hos Holberg og Wessel. Og i bunden stil kunde højst et bryllupsvers eller en lille skæmt passere på dialekt. Det var alt. Den poetiske alvor fik da i bondens mund nøjes med det fortættede udtryk i en situationsbestemt ’sige’ eller et gammelt ordsprog. – Indtil *Blicher* kom.

Forudsætningerne for hans jyske digtning er flere, historiske og personlige. Vigtigst blandt de historiske er den nye vurdering af sproget, modersmålet, som en afgørende faktor til afgrænsning og bestemmelse af nationen. Det nye syn, som udgår fra den tyske digter

Blichers salme til indvielsen af Agger kirke 1838

*Uendelige! Du, hvis Navn
Ei Himles Himle fatte,
See! Dig til Ære, os til Gavn,
Vi dette Tempel satte.
O! Du Almægtige!
Du Enevældige!
Nu i din Varetaegt
Det staae fra Slægt til Slægt,
Til alle Dages Ende!*

*Dig, som betæmmer Havets Vold
Og binder Stormens Vinge,
Vor faste Klippe og vort Skjold!
Vor Tak og Priis vi bringe.
Vor Bøn paa Nødens Dag,
Igiennem Stormens Brag
Og Bølgens vilde Bruus,
Vi her fra dette Huus
Op til Din Throne sende.*

*Du, som til Havet haver sagt
Hertil Du Dig tør strække:
Med egen ubegrændste Magt
Du disse Mure dække!
Din Miskundhed lad see,
Du Alforbarmende!
Dæk her Dit Naadesbord!
Giv at Dit Livsensord
Maa alle Sjæle mætte!*

*Du, som paa Havet træde kan,
Og i Orkaner blunde,
Vi, Jesu! førte ved Din Haand
Mod evigt Havblik stunde.
Os lede tryggelig
- Trods Fjendens Vold og Svig -
Dit Lys paa Livets Sø,
Til vi fra Verdens Ø
I Himmerig maa havne!*

tør – eller ud over Dybet! op mod det rigtige Klippeland.«

Og han fortsætter:

»Omkring – der kneiser, omskyllet af Bølgerne, hiin taarnhøie Klippe kugle, hiin Danmarks »Jomfrue« som endnu aldrig var berørt af nogen dødelig Fod. Bølgerne alene kysse hendes Fod, eller omskylle hendes Sider, eller overfraade hendes glindsende Isse – Hvilket sælsomt Naturværk! Og hvorlunde kommer det her? – Vandrer! Hold inde med Spørgsmaale! Klippen kaster Dig tilbage i hendøende Gjenlyd.«

»MARIE« OG »ENEBOEREN PÅ BOLBJERG«

Mindst to gange i sit liv besøgte St. St. Blicher den jyske vestkyst og Thy. Begge besøg satte sig spor i hans forfatterskab. Først og fremmest skildres Thy i rejsebeskrivelsen *Vestlig Profil af den Cimbriske Halvø* fra 1839. Allerede i 1834 udgiver Blicher imidlertid novellen »Eneboeren på Bolbjerg«. Novellen henter materiale fra den allerede udgivne novelle »Nøddåben« fra 1824. Scenen er sat på Bulbjerg, men historien og plottet foregår andre steder i Jylland. Blicher har fundet den storslåede og dramatiske natur omkring Bulbjerg passende som indramning for et budskab. Beskrivelserne af Bulbjerg er absolut værd at læse!

I 1836 udgiver Blicher værkerne *Fjorten dage i Jylland* og *Marie – En Erindring fra Vesterhavet*. I førstnævnte novelle har beskrivelsen af Klintekirken en sikker reference til den gamle kirke i Agger og i »Marie« er der også hentet inspiration fra Thykysten. Her er det mere skildringer af hverdagslivet i et lille fiskersamfund, samt det erindringsstof, som overleveres et sådant sted, som Blicher bruger i sin triste novelle om en kvindeskæbne på kanten af havet.

Rejsen i 1838 satte sig også helt konkrete spor i området. Besøget på Bulbjerg inspirerede pastor Carl Georg la Cour (Bjørnsholm sogn) til at lave Bulbjerg-festerne, som begyndte i 1840 med omkring 300 deltagere. Blicher ønskede vel at overføre sine berømte Himmelfest-fester til Bulbjerg. Her varede projektet dog kun få år.

OPDAGELSEN AF JYLLAND

Vestlig Profil af den Cimbriske Halvø er et beskedent bidrag til St. St. Blichers store og imponerende forfatterskab – 44 bind – og derfor måske også lidt overset og glemt. Det er imidlertid et særdeles vigtigt værk, hvis man tager de nationale briller på. Før Blicher berejste de yderste vestlige områder af Jylland, fandtes der ikke megen litteratur om området. Grundet Blichers store fædrelandskærlighed måtte han undersøge og beskrive selv den mærkværdigste egn og dens befolkning. Rejsebeskrivelsen er ikke en decideret turistguide, vel nærmere en kilde til inspiration for en rejsende, der med egne øjne ønsker at skue Vesterhavet eller kigge en aggerbo i øjnene. Blicher åbner for et besøg i provinsen, og i årtierne efter udgivelsen af hans lille rejsebog får området da også besøg af en vrimmel af andre forfattere og billedkunstnere – Carl Bloch, Henrik Pontoppidan, Emil Nolde, Peter Seeberg – for blot at nævne en lille håndfuld.

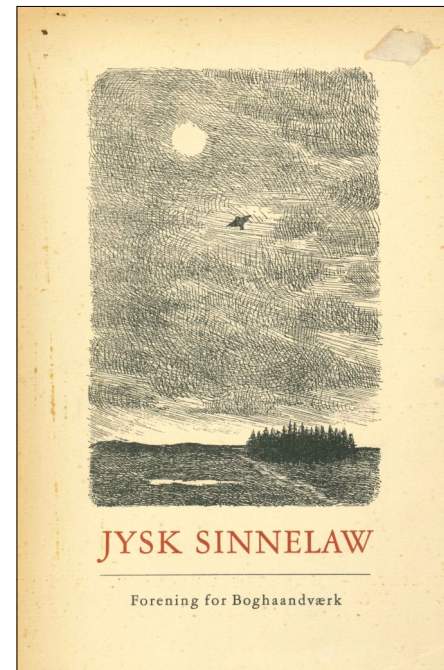
Blichers noveller med beskrivelser fra Thy fra 1830'erne kan med stort udbytte genlæses her i 2022 – næsten 200 år efter hans besøg. I denne artikel er kun fremlagt »smagsprøver« af værkerne. Tilbage er kun at ønske: God fornøjelse!

Note: Fra Historisk Årbog Thy 2022 – om Blicher og Thy.

Herder, tolkes først herhjemme af historikeren *Engelstoft*, men er egentlig straks alles og passer som hånd i hand-ske til romantikernes forestilling om folkeånd og nationalkarakter, hvorfor også de fleste af vore fædrelandssange fra århundredets begyndelse lovpriser sproget. Og modersmålet omfattede jo også dialekterne, som de romantiske sprogforskere nu drager ind i undersøgelsen for derigennem at komme en fjern old nærmere. Dialektinteressen omfattede ganske vist stadig næsten kun idiotismene, de sære ord, men folke-målene havde dog nu faet kulturel værdi, om end foreløbig historisk.

Blichers personlige forudsætninger var for det første hans fortrolighed med jysken fra barnsben af, selv om dialekten ikke var hans modersmål. Han kendte nøje tonen og udtryksmåden, hvorimod formen i detaljen var ham mindre væsentlig. Dernæst følte han sig – i ærlig harme over hovedstadens indholdstomme gøren grin med jyden og jydens mål – kaldet til at hæve dialekten til ligeværd med rigssproget som litteratursprog, vise at det foragtede bondemål ligesom i Tyskland og Italien, kunde bære også alvorlig poesi, og endelig fik han efter eget i udsagn (1828) en direkte tilskyndelse til sit første dialektdigt „Faaua! Marri“ fra den skotske digter Laidlaws dialektdigt, ”Twas when the wan leaf frae the birk tree was fa’-in.”

Tanken om jysken som ”Skriftsprog” forlod ham ikke siden, og i 1842 samlede han da til en helhed de ældre og nye fortællinger og digte, som lægges i munden på en række jyske typer, mænd og kvinder, forsamlet i ”E Bindstouw” hos den skolemester Kræn Koustrup i Lysgaard by. Jysken havde fået sit før-

ste litteraturværk af format.

Blichers ”E Bindstouw” fik mange efterfølgere lige til vore dage. Men ingen nåede ham. Selv om adskillige af disse arbejder sprogligt og kulturhistorisk ikke er uden værdi, et deres poetiske lodighed ringe.

Et nyt poetisk højdepunkt, det sidste, nåedes først da dialekterne for alvor kom i trængsel. Det et igen den gamle erfaring, at i øjeblikke af maksimal spænding kommet de største gnister.

I Sønderjylland blev dialekten, hele folkets modersmål, det centrale samlingsmærke i kampen mod det fremmede sprog. I det afgørende valg mellem sprogene, der jo også stort set blev et valg mellem nationaliteter, kom for Sønderjyderne, bevidst eller ubevidst, Karsten Thomsens ord til præsten – da han ved konfirmationsforberedelsen 1851 skulle vælge mellem tysk og

dansk – til at stå som et motto: ”Æ tænker, det er bedst, vi blyvr ved det dansk.”

Det er egentlig det samme valg, hundredtusinder af mennesker i det øvrige Danmark siden da har været stillet over for. Ganske vist ikke et valg mellem modersmålet og et helt fremmed sprog, men et valg mellem modersmålet og en nær beslægtet, men dog fremmed udtryksform, rigsmålet. Vi ved alle, hvordan dette valg er faldet ud.

For Blicher var problemet rent litterært, et problem om ligestilling af en foragtet eller oversat sprogform.

Men for den tænksomme ener, der i sit virke senere kom til at stå over for dette valg, blev det et personlig-etisk problem: har mit modersmål, min moders mål – denne eller hin danske dialekt – nogen særlig værdi for mig frem for rigsmålet?

Et flertal tænkte vel slet ikke over valget, eller dog først efter at skridtet over til det nye mål var taget, og det var for sent at overveje. Andre tænkte på Grundtvigs ord om modersmålet som hjertesproget – og gik med betænkelighed eller sorg over til rigsmålet, den mundtlige udtryksform, der svarede til den eneste skriftlige udtryksform de og alle var oplært i. Nogle enkelte søgte dybere. Sprogforskeren P. K. Thorsen kom i sine overvejelser af problemet om sprogtilegnelse til det resultat, at den primære sprogtilegnelse rammer altid. Og her er vi nok nær ved svaret også på spørgsmålet om modersmålets værdi for den enkelte. Al fremmed tale er løs, fordi vi kun i modersmålet er sikre på at opnå fuld overensstemmelse og harmoni mellem det sproglige udtryk og den begrebs- og følelsesverden, der ligger til grund.

Kun i modersmålet kan vi være sikre på fuld og gensidig dækning mellem sprogligt indhold – taget i videste forstand – og sproglig form.

Skal nu et sujet, der *hører hjemme* i en dialektal sfære, behandles poetisk, vil også dialekten være den ydre form, som giver de bedste dækningsmuligheder – alt forudsat, at det er en kunstner, der fører pennen. Dette har også vore jyske dialektdigtere følt. ”Aldrig skriver jeg med lettere Pen, end når jeg helt tør give mig det jyske i Vold,” skriver Aakjær i sine erindringer. Men sujetterne er også derved ret snævert afgrænsede. Hvad der ligger ud over bondens verden, hvad han ikke har levet sig til – virkeligt eller tænkt –, kan nok behandles på dialekt, men vil blot ikke kunne iklædes dialektpoesi. Omvendt kan bonden og hans verden meget vel behandles poetisk på rigsmålet – som flere af vore dialektforfattere også har gjort det –, men da er emnet set og følt gennem andre sanser end bondens egne. Bedst lykkes derfor sujetter, der giver os bonden selv, hans tankers sindige løb, hans meditationer over den lille verden, der er hans.

En Jeg-digtning, eller på jysk: en A-digtning, der giver os den jyske bonde selv, hans dæmpede glæde og hans undertrykte sorg, hans venligt-varme lune og bittersøde ironi, hans tålsomhed, men også hans stejlhed, hans enkelhed og fatalistiske skæbnetro, – en sådan digtning, det bedste i jysk poesi, skulde det lille udvalg i denne bog være en prøve på.

Note: bogen hedder *Jysk Sinnelaw* og blev udgivet i 1950 af Foreningen for Boghaandværk. III. af Marli Brande. For at hylde Peter Skautrup har vi valgt at indsætte denne artikel i anledning af 90-året for Centret for jysk dialektforsknings oprettelse.

Prospect af Forbjerg Bulbjerg i Han Herred optaget 1845. Rasmus Henrik Kruse. Gouache 38,5x52 cm. Det kgl. Bibliotek

sikkert i selskabelige sammenhænge på Falster, og måske holdt kontakten efter at begge flyttede fra Falster.

Faye blev amtmand i Thisted i 1805 og virkede som sådan til 1842. Han reformerede også Thy – nærmest til ukendelighed, når man tager tilstanden i 1805 i betragtning. Amtet blomstrede under hans ledelse. Foruden at være en dygtig embedsmand skrev han også lyrik, hvilket jo også var fælles for de to mænd. Blicher har nydt opholdet hos den dannede og kultiverede familie, og Faye har sikkert vist ham alle sine projekter, f.eks. planteskolen i byen, hvor der dyrkedes planter til brug i bekæmpelsen af sandflugten mod vest. Området med planteskolen midt i Thisted blev senere til Christiansgave – en grøn oase i byen – af Blicher kaldet:

»Lytskoven ved Thisted«. Selvom de gode middage i amtmandsboligen med konversation om digtning og fælles erindringer har været hyggelige, må Bli-

cher og Jens videre. Målet er Skagen, men først skal Bulbjerg og Vendsyssel berejses.

BULBJERG

Fra Thisted går turen over Hjertebjerg ved Hanstholm. Blicher kan godt fornemme at stedet er et højdedrag, men hvad kan man se derfra? Sand og vand, få huse, færre kirker. Blicher vil østpå, hvor solen står op. Ganske anderledes begejstret er han over Bolbjerg, som han benævner det:

»Jyllands eneste Klippe, eneste faste Bolværk mod Havet, hvid som Møens Bastioner, steil som Dover Klint. Var det ikke for dette Udenværk, forlængst skulde Oceanet her, som ved Agger, formælet sig med Fjorden. Kom her ikke, naar de rasende Bølger løbe Storm: du hører kun et Brechebatteries bedøvende Torden. Du seer kun Røgen af de uophørlige Salver. Men naar Stilstand er sluttet, da sving dig op paa Brystværnet! Kig ned i Dybet! om du

Prospect af Thisted i Thy optaget 1852 fra Mellemøllen eller østre Side. Rasmus Henrik Kruse.

ligt fra hans hjemstavn i Østjylland. Og på et tidspunkt er dette ukendte landskab blevet lidt for anmassende, hvilket kommer til udtryk i følgende tekststykke:

G. Faye malet af Martinus Rørbye, 1830.

»Reis Du én Dag og en anden Dag, og Mange Dage, uden at see et Træ! trøst Dig, saa godt Du kan, ved Lyng og Marehalm! Og kom saa lige med et, inden Du drømmer om det, til en Skov!«

Blicher laver igen en afstikker mod øst – fra den vestlige profil af Jylland – til Limfjorden – til Thisted – til amtmand Faye.

BLICHER OG FAYE

Amtmand Gerhard Faye og Blicher er gamle venner. Der er stor aldersforskel mellem dem. Ved besøget i Thisted er Faye 78 år gammel og Blicher 55 år gammel, men deres venskab går mere end 35 år tilbage og til et andet sted i Danmark. De mødtes på Falster i 1803. På det tidspunkt var den unge Blicher ansat på gården Holgershåb ved Nørre Alslev som huslærer. Samtidig var Faye godsforvalter på Vestensborgs Gods, og han var overmåde dygtig. Han indførte mange reformer, bl.a. afløsning af hoveriet, grundforbedringer og skovrejsning. De mødtes

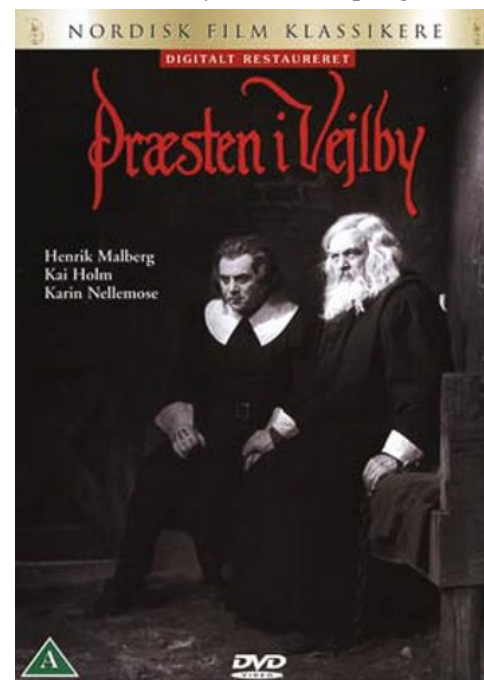
”Præsten i Vejlbj” 1931 – lidt om musikken i filmen. Søren Hvenekilde

Jeg har forsket lidt på forholdet mellem teksten til ”Præsten i Vejlbj” og filmatiseringen i 1931 (den første spillefilm med dansk tale). Man kan vel fastslå, at Blicher har koncentreret handlingen i forhold til det faktiske historiske forløb og at manusforfatter Fleming Lyng har foretaget en yderligere koncentration i forhold til Blichers tekst. Desuden har han ændret slutningen på en måde, som efter min mening er helt acceptabel.

I Blichers tekst forekommer der ingen musik, men i filmen spiller musikken en vigtig rolle. Den er ikke bare stemningsskabende. Den markerer på en fin måde præstens uro, efter at han er begyndt at tænke på muligheden af, at han kan have været involveret i Niels Bruuses død. Jeg tænker på scenen, hvor præsten spiller violin sammen med herredsfogeden på cembalo og en cellist (som for øvrig i filmen bliver præstens efterfølger, efter det jeg kan se).

Præstens uro understreges ved at cellisten to gange må påpege, at han igen er kommet ”bagud”, altså at præsten kommer en takt for sent ind. Musikken har et tydelig barokpræg, og passer derfor godt til en handling på 1600-tallet. Ifølge filmens grundoplysninger står Bent Froda opført som komponist. Bent Froda (1904 – 1989) var egentlig journalist og musiklærer, men optræder i filmen som skuespiller i rollen som organisten. Men han er ikke komponist. Han har nok bare arrangeret musikken for trio. Komponi-

sten er Fritz Kreisler (1875 – 1962), og musikken er skrevet for violin og klaver. Kreisler oplyser, at denne sicilienne i h-mol er skrevet ”in the style of Francois Francoeur” (1698 – 1787). Det forklarer stykkets barokpræg.

I filmen synger jomfru Mette en sang til herredsfogedens akkompagnement. Teksten er hentet fra en anden af Blichers noveller, ”Kjærlighed i Syden” (1827). Det er Armidas sang, et digt i 3 strofer, som indledes med ”Hvert forår, Cotaldi, grønnes min grav”. I filmen: ”Hvert forår, min ven, da grønnes min grav”. Peter Heise skrev melodi til teksten i 1866, men det er ikke hans melodi jomfru Mette frem-

Mette

Mette her på 1600-tallet fremfører en sang fra 1800-tallet, men den har en fin stemningsskabende effekt.

Til slut vil jeg nævne, at interiør og dragter også har et tydelig 1600-talspræg. Ikke

alle taler jysk, men det forstyrer ikke. Moster Gertrud snakker om brunde kartofler. Det er

jo en morsom fejl. Kartofler kom først til Danmark på 1700-tallet.

Søren Hvenekilde, der har været lektor i Oslo, har bl.a. udgivet *Erindringer fra min barndoms Odense 1940-1959 og studietiden 1959-1967*.

Søren Hvenekilde fortæller levende om perioden. Hans fortælling rummer et spændende tidsbillede, hvor brug af samtidige, private kilder giver fremstillingen stor autenticitet. Det er en fortælling om livsmød og sammenhold, men også om nøjsomhed og nøgternhed. Man måtte gøre en indsats i mange sammenhænge. Ingenting kom af sig selv. Men *dagliglivet* i 40'erne og 50'erne var præget af et langsommere tempo. Stress var et ukendt fænomen. Og livet var enklere. Der var ikke så mange valgmuligheder som i dag.

Foredrag om Blicher

Husk at: Hvis man mangler et foredrag om Blicher, er der flere i Blicher-Selskabets bestyrelse, der har en række foredrag om digteren på lager. Vores forskellige bestyrelsesmedlemmer ved rigtig meget om Blicher og mange af dem har gennem årene holdt foredrag om Blicher eller læst værker af ham.

Ud over navnene på bestyrelseslisten f.eks. Peder Porse, Marianne G. Hougaard, Per Vibskov Nielsen, Ivan Z. Sørensen, Erik Harbo, Dorrit Færk Møller og Mads Jacob Iversen har vores tidligere medlem af bestyrelsen lektor Henrik Ljungberg foredrag om Blicher. Forfatteren Jens Kristian Lings er også en kendt foredragsholder med Blicheremner. Kontakt via Blicher-Selskabets hjemmeside under bestyrelsen eller over nettet.

OBS For et fremtidigt formål beder vi selskabets medlemmer sende os deres mailadresse. Man benytter følgende mail: erik.harbo@mail.dk

Pastor Mads Jacob Iversen er indtrådt i bestyrelsen efter at Paul Hüttel er trådt tilbage.

Vestervig Kloster fra sydvest. 1838. Rasmus Henrik Kruse. Gouache 18x26,5 cm. Nationalmuseet

han passeret Sjørring Sø med voldstedet Færgeborg i den vestlige ende.

FÆRGEBOG

Fra sine mange jagtture på den jyske hede er Blicher kendt med flora og fauna. Han har utallige gange bevist sine evner til fremragende skildringer af naturen og dens indbyggere, som i *Trækfuglene*, hvor en række fugle får mæle. Det er da også naturmanden Blicher, som træder i karakter i beskrivelsen af Færgeborg:

»Midt i Thiodi, midt imellem Havet og Fjorden ruller Sjørring Sø sine milde bølger. Dens Dybheder vrirle af Ferskvandsfiske, og dens vidtstrakte Overflade af Svømmefugle. Dens siv- og rør-takte Holme ere – ikke ubeboede: de ere sommervaaninger for Taen og Anden og Graagaasen: men de maae som oftest betale Huusleien med ders

eget, eller deres Børns Blod; thi Jægeren vil hverken vide af Henstand eller Eftergivelse.«

Blicher er kommet til stedet for at bese resterne af en gammel røver- eller ridderborg. Blicher er faldet over en gammel fortælling om stedet. At det engang har været bosted for et par røvere, som bortførte en pige fra Mors. Heldigvis havde hun en tro bejler, som fandt hende, slog røverne ihjel og således kunne gifte sig med pigen. Men fra det tidspunkt blev Færgeborg hjemsoget af spøgelser både nat og dag. Blicher haster videre til Klitmøller, hvor han oplever skudehandelen på nærmeste hånd. Klitmøller er Thisted-købmændenes ladeplads med pakhuse, men ingen havn, kan han konstatere. I landskabet omkring Klitmøller har Blicher for alvor oplevet sandflugten og klitterne – det træløse landskab, helt forskel-

Postkort af Agger Kirke, indviet 1838. Lokalthistorisk Arkiv for Thisted

sten. Men synet af den gamle Agger Kirke gjorde et uudsletteligt indtryk på Blicher. Han så kirken ved sit første besøg på vestkysten i 1833, og det besøg affødte en indsamling til støtte til opførelse af den nye kirke. Nu fem år efter er ødelæggelserne nærmest totale, og året efter Blichers besøg forsvinder de sidste rester af kirken da også i havet. Han skriver således om kirken:

»Jeg har seet Ødelæggelsen; Kirkegavlen var nu kun nogle Skridt fra Havbrinken. I den øvre Kant af denne fremstak gennem den hvide Sand Liigkister og Stumper af ældre halvforraadnede Sovekamre; en bleget Hovedskal keeg op mod Dagens Lys; tvende hud- og kjødløse Been dinglede ud over Klinten, som til en ny Vandring efter den lange Hvide.«

Inde i kirken iagttog Blicher følgende: »Bænke og Stole laae på Gulvet, eller stode på Hæld: Prædikestolen var bedækket med Støv og Kalk; og Edderkopperne havde udspondt deres Garn i alle Kroge og hulinger; Altertavlen var overtrukket med Skimmel og Mos.«

Blicher slutter sin beskrivelse med ordene: »Paa dens Indvielsesdag var jeg der tilstæde – med mine Tanker og min Psalm.«

VESTERVIG

Blicher kan ikke

undgå et besøg i Vestervig på sin rejse i Thy. Det er kirken, der er målet for hans afstikker mod øst. Han har været bekendt med middelalderklosteret, herresædet og folkevisen om Liden Kirsten. Han skriver sådan om stedet:

»Nu er Munkekirken et Gudshuus, og Vestervig Kloster en Herregaard, men uden Herredømme. Ridefogden er begravet og Træhesten brændt; og her er ingen som frygter undtagen Forbryderen. – Hvor det dog gaaer underligt til i denne Verden: den sidste Ætling af en fordums riig og mægtig Herreslægt døde for faae Aar siden som Degn i Vestervig, en Betjening, som hans Oldefader ansaae god nok til sin Skopudser.«

Blicher kommenterer også folkevisen om Liden Kirsten, før han begiver sig nordpå. Det er ikke muligt at fastslå ruten for hans færd. Måske er han vandret ad hovedfærdselsåren op gennem Thy til Sjørring, måske har han taget et vestligt sandet spor gennem klitterne fra Morup Mølle. Uanset hvad har

Steen Steensen Blicher på rejse i Thy ved museumsleder Jytte Nielsen

Digterpræsten St. St. Blicher (1782-1848) skulde runde 50 år, før han besøgte den jyske vestkyst og

så Vesterhavet. Men besøget gav ham inspiration til forfatterskabet og en større rejse langs Jyllands vestkyst. Samtidig rejste maler og arkivar Rasmus Henrik Kruse (1796-1877) også rundt i Nørrejylland og skildrede bygninger og landskaber. Denne artikel vil forsøge at beskrive Thy i 1830'erne ved brug af de to rejsendes ord og billeder.

St. St. Blicher var i 1830'erne præst i Spentrup ved Randers og færdedes hjemmenvant i det midtjyske og på den jyske hede. Foruden at passe sit embede var han også stærkt involveret i samfundsdebatten tillige med, at han udbyggede sit forfatterskab. Jeppe Aakjær har udtalt følgende om ham: »Blicher var næsten altid på støvlerne. Var han ikke på jagt, var han ude på en eller anden rejse.« Alligevel er det først i 1833, at han første gang kan dyppe fødderne i havet. Han har givet haft planer om det længe, for i 1832 skriver han i et brev til vennen B. S. Ingemann, at han har påbegyndt en roman, hvor skuepladsen er det vestlige Jylland, og emnet er den franske revoluti-

on. Denne plan realiseres i 1836, hvor Blicher udgiver bogen *Fjorten dage i Jylland*. Første kapitel hedder »Klintekirken«, og her er inspirationen hentet i den gamle kirke i Agger, som på det tidspunkt for længst var nedlagt som kirke og nu langsomt forsvandt i havet.

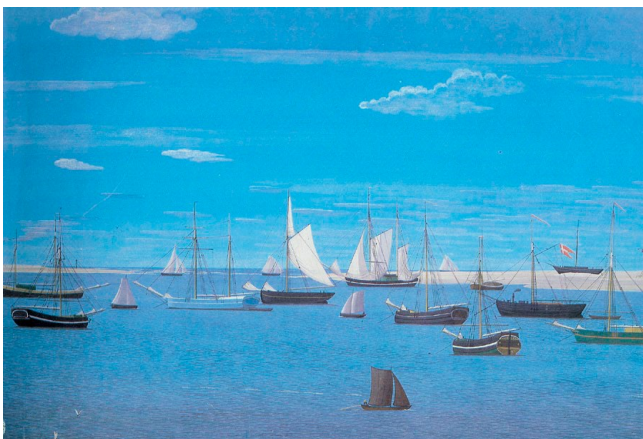
I 1833 skriver Blicher til Ingemann, at det først er denne sommer, at han har set Thy og Mors og videre:

»I aar har jeg selv tredie berejst en strækning af Jyllands Vestkyst; den Rejse glemmer jeg aldrig. Kom engang og see! du vil ikke fortryde det.«

Han beskriver også sandmilerne, som de lokale beboere kalder de store og nøgne flyvesandsbjerge. I november 1833 skriver Blicher til vennen Collin, at han har lyst og tid til at rejse – ligesom Hertz og Andersen – for at få scenerier til sine romanskildringer. Han beder i december 1833 kongen om tilblivelse og pengehjælp til en linguistisk og antikvarisk rejse. Blicher får en rejsebevilling i 1835 og rejser til Sverige i 1836. I sommeren 1837 bliver han syg og er sengeliggende hele efteråret. Det er i denne tid, at han skriver salmen »Sig nærmer tiden«, der senere bliver præludiet i digtsamlingen *Trækfuglene*, som udgives i 1838, mens Blicher er på sin rejse langs vestkysten.

Efter sit lange sygeleje i 1837 genfinder Blicher sine kræfter i foråret 1838, og han færdiggør sin store topografiske beskrivelse over Viborg Amt. Den 26. juni får han bevilget 300 rigsdaler til en rejse langs den jyske vestkyst. Allerede den 1. august begiver

han og sønnen Jens sig ud på en seks ugers lang rejse fra Altona ved Hamburg til Skagen. For at komme til Altona rejser de med dagvogn fra Spenstrup til Aarhus, med dampskibet »Dania« til Kalundborg, og med dagvogn til København, og Blicher rejser videre herfra med dampskib til Lübeck og herfra med dagvogn til Hamburg. Og så begynder den rejse, der afsluttes den 9. september

Prospect af Agger-Kanalen. Rasmus Henrik Kruse. 1849. Gouache 43x62,5 cm. Det kgl. Bibliotek.

i Skagen og som resulterer i rejsebeskrivelsen *Vestlig Profil af den Cimbriske Halvø*, som udgives 23. juli 1839. Bogen indeholder 32 kapitler/historier om topografi, natur, befolkning og overleveringer fra de egne Blicher gennemrejser. Men før vi skal følge i deres fodspor gennem Thy vil det være passende at introducere furboen Rasmus Henrik Kruse.

RASMUS HENRIK KRUSE

Den 7. august 1796 blev Rasmus Henrik Kruse født i Navtrup i Salling, hvor faren var sognepræst. Rasmus var en velbegavet dreng, som foruden skolegang i den lokale skole også fik undervisning af faren, som nok havde tiltænkt ham en akademisk uddannelse. Dette rakte de økonomiske midler dog ikke til, og efter endt skolegang kom han i lære i landvæsen. Fra sin tidlige drengetid havde han haft lyst og evne for at tegne, hvilket senere i livet skulle komme ham til gode – og os ligeså. I 10 år var han forvalter på Dueholm i Nykøbing og derefter et par år fuldmægtig på herredskontoret i Nykøbing.

I 1828 blev han gift med Elisabeth Amtrup, og de flyttede til Fur for at bosætte sig hos hans svigermor. På Fur ernærede han sig som juridisk rådgiver for furboerne, anlagde en have og fik bevilling til at drive handel.

Fra sin ungdomstid havde han været meget interesseret i fortiden – geologi, arkæologi, historie, kulturhistorie og folkeminder. Efter at have fået kontakt til Christian Jürgensen Thomsen, København, som var sekretær for Den Kongelige Kommission for Oldsager, begyndte han at indberette om fortidsminder m.m. og vedsendte også tegninger og gouacher (vandfarve og lim) over anlæg og bygninger. Dette arbejde gav ham ideen til at rejse rundt i Nørrejylland og portrættere herregårde med henblik på salg af værkerne til ejerne. Tillige malede han silhuetter af familierne, hvilket var populært på den tid. I 1832 påbegynder han sin rejsevirksomhed også med en bagtanke om at indsamle oplysninger til et stort historisk og topografisk bogværk. I de næste årtier berejste han Jylland på kryds og tværs og har beriget eftertiden med et

imponerende stort antal skildringer af lokaliteter – i farver. Ikke mange akademiuddannede kunstnere bevægede sig ud provinsen i begyndelsen af 1800-tallet, så vi bør være endog meget taknemmelige for Kruses imponerende arbejde. Stilen i hans værker må vel betegnes som naivistisk, og måske har han »pyntet« på detaljer, men der er ingen tvivl om, at skildringerne er troværdige – de skulle jo gerne sælges til ejeren af herregården eller dokumentere fortidsmindet for de høje herrer i København. Rasmus Henrik Kruse dør i 1877 på Fur. Hans første besøg i Thy er i slutningen af 1830'erne samtidig med St. St. Blichers store Thy-rejse.

BLICHERS REJSE GENNEM THY I 1838

Blicher må være kommet til Thy via Agger Tange, som blev gennembrudt af havet i 1825 og således i 1838 må have været opdelt i flere landstykker, bl.a. ved Agger kanal. For at komme over det åbne vand måtte man ro i en mindre båd. Blicher ankommer uanset transportmiddel til Agger og dette besøg har afstedkommet en helt vidunderlig tekst om stedet og folkene der. Hør engang:

»Dersom en Kjøbenhavnner, der aldrig havde været udenfor Gefions Øe, pludselig, ved et Luftskib eller et Dampskib, blev flyttet til Agger: saae Beboernes fremmede Dragter og fremmede Ansigter, og hørte deres ham fremmede Tungemaal – man kunde maaskee indbilde ham, at han var kommen til et ganske fremmede Land. Og dette var endda ikke saa sært, eftersom selv deres Naboer i Thy ansee dem for noget meer end halvfremmede, og noget mindre end halvville; de ere Thy-

bonitternes Molboer, men i endnu høirere Potens.« og han fortsætter: »Hvorledes? spørger du; ere da Aggerboerne virkelig saadanne Skræmsler? – Ingenlunde: de ere ligesaa bravt et Folkefærd som noget som helst andet; men de ere Vandmænd, og Naboerne Landmænd; de første ere ene og alene Fiskere, de sidste Bønder – det er hele Sagen.«

Blicher er som tidligere nævnt en ivrig samfundsdebattør og fortaler for nationalstaten. Han forsømmer aldrig en mulighed for at fremføre argumenter for at folk i provinsen også besidder styrke og værdighed og må betragtes som ligeværdige. Han skriver derfor:

»Det er et haardt Liv, han fører, den stakkels Aggerboe: enten er han paa Havet, eller paa Fjorden: Ofte kold end varm; ofte vaad end tør; mere ude end hjemme; men spørg ham, om han vil bytte med Dig, Du som sover i Edderdun, gaaer paa Uldtæpper, ager i Wiernervogne, æder Østers og Skildpadder, drikker Chokolade og Madeira – jeg vædder, han holder fast ved sin Vadmelsdyne, sin tjærede Baad, sin sorte Fiskegryde og sit Ølkruus; thi – han spiser bedre end Du, og han sover bedre. Det varme Ølkruus, som Hustruen eller Kjeresten rækker ham, naar han springer iland fra et heelt Døgns Strabads på det vilde Hav – det er Hebes Nectarbæger.«

AGGER KIRKE

Agger Kirke, som vi kender den i dag, er indviet den 23. september 1838, blot få uger efter Blichers besøg i fiskerlejet. Under besøget har han set arkitekt C. F. Hansens nærmest færdige kirke, og til dens indvielse skrev han en salme, som blev afsunget ved gudstjene-